

verslag

Omschrijving	dialogsessies
Vergaderdatum en -tijd	September 2023
Vergaderplaats	Utrecht, Den Bosch, Zeeland, Amsterdam, Groningen en Zwolle
Aanwezig	160 deelnemers

In september 2023 waren 6 dialogsessies in Nederland georganiseerd voor mensen die in hun werk met Programma Energiehoofdstructuur (PEH), het Nationaal Plan Energiesysteem en/of Integraal Programmeren te maken krijgen.¹ Voor PEH zijn de dialogsessies vooral gebruikt om informatie, kennis en tips op te halen voor het uitvoeringsprogramma.

Na een plenair deel konden deelnemers kiezen uit diverse dialogsessies. De sessies van PEH hadden elke keer ongeveer dezelfde opbouw: een korte verdiepende presentatie over PEH (algemeen en voor de betreffende regio's specifiek) en daarna gingen deelnemers in groepjes aan de slag met vragen over een proces om ruimte te verkrijgen voor energie infrastructuur, ervaringen met vergelijkbare processen (tips en instrumenten) voor uitvoering van het PEH en hoe we PEH samen kunnen uitvoeren. Groepjes wisselden 1 of 2 keer van samenstelling en vraag, waarna de adviezen kort werden gepresenteerd. Tijdens de discussies in de groepjes werd er op een groot vel op tafel geschreven. Notulisten hebben de informatie van de groepjes (vellen en pitches) uitgewerkt en aan het team PEH meegegeven. Er hebben in totaal ruim 160 mensen deelgenomen aan de PEH sessies.

Enkele punten die vaker terugkwamen (NB: dit is geen volledige weergave van de sessies!)

- Deelnemers deelden breed dat de ruimtevraag in bepaalde gebieden echt een groot knelpunt is. Zij geven echter ook aan dat bewustwording nog veel meer nodig is, juist bij de mensen die niet bij de sessies zijn.
- Ook is het belangrijk dat de vakmensen van energie en ruimte beter bij elkaar komen.
- *Het spanningsveld tussen het stellen van ambities op hoger schaalniveau en uiteindelijke uitwerking op lager schaalniveau.* Balans centraal en decentraal is

¹ Utrecht, Den Bosch, Zeeland, Amsterdam, Groningen en Zwolle

veelbesproken onderwerp (met PEH team en deelnemers onderling). Nationale regie is nodig, maar met ruimte voor regionale/lokale ontwikkelingen.

- Decentrale overheden kennen de lokale situatie beter en zouden mandaat moeten houden om de (afwegingen van) lokale belangen mee te nemen. Ook is er vrees dat lokale en regionale belangen onvoldoende worden meegewogen wanneer de rijksoverheid 'te veel' beslist. En volgens andere deelnemers is dit inderdaad belangrijk, maar als het te lang duurt of men er lokaal niet uit komt, vinden zij dat het Rijk desnoods knopen moet doorhakken.
- Decentrale overheden kijken namelijk ook juist naar het Rijk om regie te nemen. Dit uiteraard in samenspraak met decentrale overheden en met respect voor lokale situatie, omgeving en gebiedskwaliteit. Lokaal is het soms namelijk onmogelijk om knopen door te hakken om nationale energie-infrastructuur te faciliteren die niet direct lokaal voordelen biedt. In dat kader zou het Rijk volgens deelnemers ook duidelijke keuzes moeten maken over wat wel en niet mag en kan: "stel lastige keuzes niet uit", "Niet alles kan overal", "durf keuzes te maken", "het Rijk maakt visie en stelt randvoorwaarden" en "Richting kiezen tussen democratie en noodzakelijke / vitale infrastructuur à la Delta Werken"
- Het is daarbij essentieel om nut en noodzaak mee te geven aan omgeving.
- Duidelijkheid en transparantie over belang/gevolgen/doel voor de regio. Vb: geef bij de start duidelijk aan wat de kwantitatieve ruimtelijke opgave is, dat staat niet meer ter discussie.
- Daarbij wordt de (wettelijke!) rol van decentrale overheden niet in twijfel getrokken, maar ook gevraagd of je van een decentrale overheid mag verwachten dat zij alle belangen afweegt wanneer zij zelf ook belangen heeft, ook al gaat dit meestal goed.
- Samenwerken en afstemming zijn cruciaal voor de uitvoering en verbinding van alle schaalniveaus (nationaal, regionaal, lokaal). Hiervoor is nodig:
 - Oproep om een scherpe opgave (vanuit PEH) lokaal uit te werken, ook met bewoners.
 - Duidelijke kaders en transparantie over inspraak- en besluitvormingsproces. Wat je wel en niet samen beslist (sommige dingen staan vast, wees daar duidelijk over). Wie maakt welke keuze/hakt welke knoop door?
 - Sluit aan bij bestaande overlegstructuren
 - Per gebied samenwerken (niet per project) en dingen in samenhang bekijken.
 - Mensen met kennis en kunde laten samenwerken: kennisdeling en ondersteuning van partners met kennis en capaciteit.
- Programma's samen laten komen in 1 proces vereist meervoudig ruimtegebruik. Ook andere opgaven / ruimtelijke claims meewegen, zoals o.a. woningbouw, water en stikstof genoemd.
- De verbinding van PEH en NOVEX nog sterker uitleggen / in de uitvoering concreet maken.
- Er wordt breed aandacht gevraagd voor leefbaarheid en daarbij als nodig compensatie van pijnlijke maatregelen, bijvoorbeeld voor de leefbaarheid van een (naastgelegen) gebied.
- Energie zou sturend moeten zijn voor de ruimtelijke planvorming van energie-vragende gebruiksfuncties
- Als er geen vrije ruimte beschikbaar is, moet je het maken. Dit gaat niet over ruimtelijke inpassing maar over heroverwegen ruimtegebruik en daar is het

huidige proces niet op ingericht. Bijvoorbeeld met nieuwe 'maasvlakte' of herverkavelingen: "er zijn te veel bedrijven in de havengebieden. Kijk voor bedrijven in het havengebied zonder havenfunctie en nieuwe bedrijven ook naar andere gebieden."

- Oproep om de handhaving van gereserveerde ruimte te verbeteren.
- Aandacht voor externe veiligheid en de nodige ruimte die daarvoor nodig is.
- Energyhubs belangrijk om opwek en afname bij elkaar te plaatsen en netcongestie te verminderen.